

УДК 811.111'06'367.63'37

МОЙСЕЄНКО Наталія Григорівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна; e-mail: natalywx@mail.ru; тел.: +38 093 4388839, +38 067 1087618

СЕМАНТИЧНА СПІВВІДНЕСЕНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЕКСЕМ *SOME* І *ANY* В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. *Мета* статті — розкрити суттєві функціональні та когнітивні характеристики лексем *some* та *any* у сучасній англійській мові. *Об'єкт* вивчення — лексеми *some* і *any*. *Предмет* дослідження — закономірності вживання лексем *some* і *any* в сучасній англійській мові. Дослідження виконано методом функціонально-семантичного польового аналізу лексем. У *результаті* дослідження проаналізовано варіантні значення лексем *some* і *any*, встановлено їх інваріантне, базове значення, розглянуто їх суттєві формальні характеристики. Основні *висновки*: лексеми *some* і *any* в сучасній англійській мові концептуально співвідносяться із поняттями обмеженості (*some*) і необмеженості (*any*). Вони відносяться до функціонально-семантичного поля із кількісно-якісним ядром, виражають атрибутивну якісність та кількісність, мають більш узагальнене значення порівняно з іншими членами цього ФСП, функціонують варіативно в ад'єктивній, субстантивній, адвербіальній парадигмах.

Ключові слова: лексеми *some* і *any*, функціонально-семантичне поле, обмеженість, необмеженість, варіативне функціонування.

Актуальність нашого дослідження зумовлено відсутністю єдиної трактовки граматичного статусу лексем *some* і *any* в сучасній англійській мові та відсутністю системного аналізу їх категоріальних (частиномовних) характеристик [див., напр.: 1–13].

Лексеми, що досліджуються, відносяться більшістю граматистів до займенників, що вживаються атрибутивно (adjective-pronouns) і субстантивно (noun-pronouns) [1–7]. Так, Л. С. Бархударов і Д. А. Штелінг ілюструють це положення наступними прикладами: *Some were present. Some water, please* [2, с. 45]. *As for conveniences, there weren't any. Come any time you like* [там само]. Інша точка зору, представниками якої є Г. Пальмер і Р. Клоуз, зводиться до того, що *some* і *any* є детермінаторами [цит. за: 7, с. 47]. На думку Д. Байбера та авторів Cobuild Students Grammar, досліджувані мовні одиниці функціонують як детермінатори, коли вони стоять на початку іменної групи, і є займенниками, коли виступають як замісники іменників [8, с. 145; 13, с. 145]. Mac Millan English Dictionary позначає лексеми *some* і *any* як функціональні слова, що можуть вживатися як детермінатор, займенник, прислівник [15]. Longman Dictionary of Contemporary English відмічає їх функції детермінаторів, займенників і прислівників [14]. У. Френсис вважає *some* і *any* функціональними іменниками на тій підставі, що вони «займають більшість або всі характерні позиції іменника» [10, с. 305]. Дж. Несфілд і Дж. Кьорм називають ці лексеми «лімітуючими прикметниками» [11, с. 144; 9, с. 43].

Аналіз зазначених вище точок зору свідчить про те, що складність встановлення граматичного статусу лексем *some* і *any* зумовлена такими факторами:

- відсутністю всеохоплюючих критеріїв, за якими слова мають бути розподілені між частинами мови, здатністю лексем *some* і *any* проявляти ознаки більш ніж однієї частини мови;
- відсутністю системного аналізу морфолого-синтаксичних і семантичних ознак лексем *some* і *any*;
- неврахуванням у процесі аналізу взаємодії мовних елементів з умовами і завданнями спілкування.

Мета нашого дослідження — проаналізувати закономірності вживання лексем *some* і *any* в рамках теорії функціонально-семантичного поля (ФСП), запропонованої А. В. Бондарком [3, с. 318]. Це, на наш погляд, зробить можливим вирішення зазначених вище проблем. Завданням нашого дослідження є встановлення функціонально-семантичних і когнітивних характеристик лексем *some* і *any*, що зробило б можливим віднесення їх до певних дискурсно-когнітивних класів слів.

Ми виходили із положення про те, що мова — це явище, зумовлене процесами відображення об'єктивної дійсності нашою свідомістю, а мовні одиниці є ментальними конструкціями, що репрезентують елементи об'єктивної дійсності в нашому мозку. Функціонально-семантичне поле ми розуміємо як «семантичну категорію, що розглядається в єдності із системою засобів їх вираження у певній мові» [там само]. Щодо засобів формального вираження, то їх сукупність не має цілісності, тому що вони відносяться до різних мовних рівнів і за своєю структурою є

різнорідними. ФСП має охоплювати всю сферу функцій, що базується на конкретній семантичній категорії [3, с. 320].

Лексеми *some* та *any* репрезентують певні об'єктивні категорії і наповнені своїм специфічними змістом, який актуалізується в тій чи іншій комунікативній ситуації. Ми спробували проаналізувати варіантні значення лексем і встановити інваріантне, яке може розглядатися як базове. Також було розглянуто їх суттєві формальні характеристики.

ФСП охоплює всі семантичні функції мовної одиниці в рамках функціональної спільності, що визначає специфіку певного поля, однак встановлюються розбіжності як змістовного, так і системно-структурного характеру [3, с. 325].

Аналіз 5 000 прикладів фактичного вживання лексем *some* і *any* в сучасній англійській мові дав змогу сформулювати такі висновки:

1) формально і семантично лексеми *some* та *any* відносяться до функціонально-семантичного поля із якісно-кількісним ядром. Вони виражають атрибутивну якісність та кількісність. Наприклад:

Like some toast [16, с. 45] — неозначена кількість.

Are you any batter? [20, с. 15] — неозначений ступінь.

I'll make some coffee. [18, с. 90] — неозначена кількість.

Have you read any of his books? [21, с. 15] — неозначена якість.

2) У рамках цього ФСП було виділено 3 частини мовні парадигми:
— ад'єктивну: *She took hardly any notice of anybody* [17, с. 34]. *Show me some identification* [19, с. 102];

— субстантивну: — *Why should there be a reason? — I don't know any* [22, с. 54]. *The water ran cold and icy-cold. She drank some* [23, с. 24];

— адвербіальну: *The wound hurts some* [24, с. 16]. *The kids will keep you some busy* [17, с. 12]. *Have the things improved any?* [21, с. 3].

3) Базовими значеннями лексем *some* є поняття обмеженості, а лексеми *any* — необмеженості.

Резюмуючи все наведене вище, можна зазначити, що лексеми *some* і *any* в сучасній англійській мові концептуально співвідносяться із поняттями обмеженості (*some*) і необмеженості (*any*). Вони відносяться до функціонально-семантичного поля із кількісно-якісним ядром, мають більш узагальнене значення порівняно з іншими членами цього ФСП (*black, many, unknown*). Щоб зробити висновок щодо категоріальної приналежності лексем *some* і *any*, на наш погляд, необхідно провести діахронічне дослідження розвитку їх семантичних і граматичних категорій, порівняти дані такого аналізу із даними синхронічного аналізу, що дасть змогу уточнити прототипічне значення цих мовних одиниць і пояснити феномен їх міграції із прототипічного дискурсно-когнітивного класу слів до суміжних.

Література

1. Барабаш Т. А. Грамматика английского языка / Т. А. Барабаш. — М. : ЮНВЕС, 2001. — 255 с.
2. Бархударов Л. Грамматика английского языка / Л. Бархударов, Д. Штелинг. — М. : Высшая школа, 1973. — 423 с.
3. Бондарко А. В. Теория значения в системе функциональной грамматики : На материале русского языка / РАН. Ин-т лингвистических исследований. — М. : Языки славянской культуры, 2002. — 736 с.
4. Верба Л. Г. Грамматика сучасної англійської мови / Л. Г. Верба, Г. В. Верба. — К. : ВП Логос-М, 2006. — 341 с.
5. Вейхман Г. А. Новое в грамматике современного английского языка / Г. А. Вейхман. — М. : Астрель, 2002. — 543 с.
6. Гузеева К. А. Справочник по грамматике английского языка / К. А. Гузеева. — СПб. : Союз, 2003. — 278 с.
7. Гуревич В. В. Теоретическая грамматика английского языка / В. В. Гуревич. — М. : Флинта, 2003. — 168 с.
8. Biber D. Longman Grammar of Spoken and Written English / D. Biber et al. — Harlow : Pearson Education, 2000. — 1204 p.
9. Curme G. English Language / G. Curme. — N. Y. : Barnes and Noble, 1957. — 308 p.
10. Francis W. The Structure of American English / W. Francis. — N. Y. : The Ronald Press, 1958. — 614 p.
11. Nesfield J. English Grammar : Past and Present / J. Nesfield. — London : MacMillan, 1898. — 470 p.
12. Quirk R. A University Grammar of English / R. Quirk, S. Greenbaum. — London : Longman, 1976. — 484 p.
13. Willis D. Collins Cobuild Student's Grammar / D. Willis. — Birmingham : Harper Collins Publishers, 2000. — 263 p.
14. LD — Longman Dictionary of Contemporary English. — Essex : Longman, 2000. — 1668 p.
15. MD — McMillan English Dictionary for Advanced Learners. — Oxford : MacMillan Education, 2002. — 1689 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

16. *Baldwin J.* Going to Meet the Man / J. Baldwin. — N. Y. : Dell Books, 1980. — 212 p.
17. *Benchley P.* Jaws / P. Benchley. — N. Y. : Bantam Books, 1975. — 145 p.
18. *Christie A.* Dumb Witness / A. Christie. — London : Cox 2 Wyman, 1978. — 218 p.
19. *Christie A.* Hercule Poirot's Christmas / A. Christie. — London : Pan Books, 1970. — 187 p.
20. *Dickson C.* She Died a Lady / C. Dickson. — N. Y. : Pocket Books, 1943. — 197 p.
21. *Hamilton D.* Night Walker / D. Hamilto. — N. Y. : Greenwich Faucet Books, 1983. — 138 p.
22. *Jones Th.* Stairway to the Sea / Th. Jones. — N. Y. : Collins, 1970. — 694 p.
23. *MacLean A.* Ice Station Zebra / A. MacLean. — London : Collins, 1988. — 248 p.
24. *Priestley J. B.* Angel Pavement / J. B. Priestley. — Moscow : Progress Publishers, 1974. — 504 p.

References

1. *Barabash T. A.* Grammatika anglijskogo jazyka / T. A. Barabash. — M. : JuNVES, 2001. — 255 s.
2. *Barhudarov L.* Grammatika anglijskogo jazyka / L. Barhudarov, D. Shteling. — M. : Vysshaja shkola, 1973. — 423 s.
3. *Bondarko A. V.* Teorija znachenija v sisteme funkcional'noj grammatiki : Na materiale russkogo jazyka / RAN. In-t lingvističeskikh issledovanij. — M. : Jazyki slavianskoj kul'tury, 2002. — 736 s.
4. *Verba L. G.* Gramatyka suchasnoï anglijs'koï movy / L. G. Verba, G. V. Verba. — K. : VP Logos-M, 2006. — 341 s.
5. *Vejhman G. A.* Novoe v grammatike sovremennogo anglijskogo jazyka / G. A. Vejhman. — M. : Astrel', 2002. — 543 s.
6. *Guzeeva K. A.* Spravochnik po grammatike anglijskogo jazyka / K. A. Guzeeva. — SPb. : Sojuz, 2003. — 278 s.
7. *Gurevich V. V.* Teoreticheskaja grammatika anglijskogo jazyka / V. V. Gurevich. — M. : Flinta, 2003. — 168 s.
8. *Biber D.* Longman Grammar of Spoken and Written English / D. Biber et al. — Harlow : Pearson Education, 2000. — 1204 p.
9. *Curme G.* English Language / G. Curme. — N. Y. : Barnes and Noble, 1957. — 308 p.
10. *Francis W.* The Structure of American English / W. Francis. — N. Y. : The Ronald Press, 1958. — 614 p.
11. *Nesfield J.* English Grammar : Past and Present / J. Nesfield. — London : MacMillan, 1898. — 470 p.
12. *Quirk R.* A University Grammar of English / R. Quirk, S. Greenbaum. — London : Longman, 1976. — 484 p.
13. *Willis D.* Collins Cobuild Student's Grammar / D. Willis. — Birmingham : Harper Collins Publishers, 2000. — 263 p.
14. LD — Longman Dictionary of Contemporary English. — Essex : Longman, 2000. — 1668 p.
15. MD — McMillan English Dictionary for Advanced Learners. — Oxford : MacMillan Education, 2002. — 1689 p.
16. *Baldwin J.* Going to Meet the Man / J. Baldwin. — N. Y. : Dell Books, 1980. — 212 p.
17. *Benchley P.* Jaws / P. Benchley. — N. Y. : Bantam Books, 1975. — 145 p.
18. *Christie A.* Dumb Witness / A. Christie. — London : Cox 2 Wyman, 1978. — 218 p.
19. *Christie A.* Hercule Poirot's Christmas / A. Christie. — London : Pan Books, 1970. — 187 p.
20. *Dickson C.* She Died a Lady / C. Dickson. — N. Y. : Pocket Books, 1943. — 197 p.
21. *Hamilton D.* Night Walker / D. Hamilto. — N. Y. : Greenwich Faucet Books, 1983. — 138 p.
22. *Jones Th.* Stairway to the Sea / Th. Jones. — N. Y. : Collins, 1970. — 694 p.
23. *MacLean A.* Ice Station Zebra / A. MacLean. — London : Collins, 1988. — 248 p.
24. *Priestley J. B.* Angel Pavement / J. B. Priestley. — Moscow : Progress Publishers, 1974. — 504 p.

МОЙСЕЕНКО Наталия Григорьевна,

кандидат филологических наук, доцент кафедры грамматики английского языка Одесского национального университета имени И. И. Мечникова; Французский бульвар, 24/26, г. Одесса, 65058, Украина; e-mail: natalywx@mail.ru; тел.: +38 093 4388839, +38 067 1087618.

СЕМАНТИЧЕСКАЯ СООТНЕСЁННОСТЬ И ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛЕКСЕМ SOME И ANY В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация. Цель статьи — раскрыть существенные функциональные и когнитивные характеристики лексем *some* и *any* в современном английском языке. Объект изучения — лексемы *some* и *any*. Предмет исследования — закономерности употребления лексем *some* и *any* в современном английском языке. Исследование выполнено методом функционально-семантического полевого анализа лексем. В результате исследования проанализированы варианты значения лексем *some* и *any*, установлено их инвариантное, базовое значение, рассмотрены существенные формальные характеристики. Основные выводы: лексемы *some* и *any* в современном английском языке концептуально соотносятся с понятием ограниченности (*some*) и неограниченности (*any*). Они относятся к функционально-семантическому полю с количественно-качественным ядром, выражают атрибутивную качественность и количественность, имеют более обобщенное значение

по сравнению с другими членами этого ФСП, функционируют вариативно в адъективной, субстантивной, адвербиальной парадигмах.

Ключевые слова: лексемы *some* и *any*, функционально-семантическое поле, ограниченность, неограниченность, вариативное функционирование.

Natalia G. MOISEIENKO,

Candidate of Science in Philology (Ph.D), Associate Professor, lecturer at the Department of English Grammar, Odessa National I. I. Mechnikov University; 24/26 Francuzkij blvd., Odessa, 65058, Ukraine; e-mail: natalywx@mail.ru; mob.: +38 093 4388839, +38 067 1087618

SEMANTIC REFERENCE AND FUNCTIONAL CHARACTERISTICS OF LEXEMES *SOME* AND *ANY* IN MODERN ENGLISH LANGUAGE

Summary. The *purpose* of this article is to establish the essential functional and cognitive characteristics of lexemes *some* and *any* in Modern English. The *object* of analysis in this paper are lexemes *some* and *any*. The *subject* of investigation are peculiarities of use of lexemes *some* and *any* in Modern English. This research has been carried out with the help of functional semantic field analysis of lexemes. Our scientific investigation *resulted* in analysis of variant meanings of lexemes *some* and *any*; in establishing their invariant, basic meaning and essential formal characteristics. The *conclusions* of our research are: in Modern English lexemes *some* and *any* are conceptually associated with the notions «limited» (*some*) and «unlimited» (*any*). They refer to the functional semantic field with quantitative-qualitative nuclear, they are associated with attributive qualitiveness and quantitiveness and have more abstract and general meaning comparing with other members of this FSF, they variationally function in adjectival, substantive and adverbial paradigms.

Key words: lexemes *some* and *any*; functional semantic field; limited, unlimited, variational functioning.

Статтю отримано 15.09.2015 р.

УДК 811.111'366.5

СІЗОВА Любов Володимирівна,

старший викладач кафедри мовної та загально-гуманітарної підготовки іноземців, Навчально-науковий інститут міжнародної освіти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; пров. Маяковського, 7, м. Одеса, 65082, Україна; e-mail: natalywx@mail.ru; тел.: +38 093 4388839, +38 067 1087618

ПОКАЗНИКИ КАТЕГОРІЇ ОЗНАЧЕНОСТІ ТА НЕОЗНАЧЕНОСТІ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ВІДПОВІДНИКИ У РОСІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. *Мета* статті — визначити способи передачі в російській мові значень англійських артиклів *a / the* та лексем *some / any* у їх вживаннях в функції детермінаторів. Застосування зіставного й описового методів лінгвістичного дослідження дає можливість розглянути різні способи передачі значення англійських артиклів *a / the* та детермінаторів *some / any* як показників категорії означеності та неозначеності різними засобами російської мови. **Об'єкт** дослідження — англійські артикли, лексеми *some* і *any* та їх російські відповідники. **Предмет** вивчення — засоби відтворення категорії означеності / неозначеності в російській мові. **У результаті** зіставного аналізу 1000 відрізків англійського тексту та їх російських перекладів установлено основні лексичні та граматичні засоби відтворення в російській мові категорій означеності та неозначеності. **Висновки:** означеність, якій відповідають англійські *the* і *some*, передається деякими російськими прикметниками та займенниками (*подобный, всякий* та ін.); неозначеність, якій відповідають англійські *a* і *any*, може передаватися у сталих, клішованих словосполученнях, займенниками *любой, какой-нибудь* та ін. Відсутність маркера означеності/ неозначеності перед англійськими іменниками в однині доволі часто передається в російському тексті формами множини відповідних іменників.

Ключові слова: артикль, категорія детермінації, означеність / неозначеність.

Наше дослідження виконано в рамках зіставного метода. Актуальність пропонованого наукового аналізу зумовлено відсутністю системного опису способів вираження означеності та неозначеності у російській та англійській мовах [1–6], по-різному визначаються формальні показники цієї категорії в англійській мові [1–4; 6]. Традиційні граматики сучасної англійської мови вважають означений артикль показником означеності предмета мовлення [1–4], тоді як І. Крамський до показників категорії означеності відносить також і вказівні та